

Резюме от проведена регулярна среща на Мрежата за обмен на нововъзникващи рискове

В периода 09 – 11 юни 2026 г. в Университета в Гранада, Испания се проведе 35-та среща на Мрежата за обмен на нововъзникващи рискове (съкр. на англ. ез. EREN). Определението за нововъзникващ риск, прието от научния комитет на Европейския орган по безопасност на храните (съкр. на англ. ез. EFSA) на 10 юли 2007 г. е в синхрон с чл. 23е и 34 от Регламент (ЕС) 178/2002 на Европейския парламент и на Съвета от 28 януари 2002 г., което гласи че новоидентифицирана опасност може да възникне от значително излагане, или от неочаквано ново излагане и/или податливост към известна опасност.

Срещата се проведе в хибриден формат – на място в университета и чрез онлайн връзка. Организатори на срещата са групата KNOW (съкр. от Управление на знанията, иновациите и партньорствата) в ЕОБХ¹. Участници от държавите-членки на ЕС бяха: Австрия, Белгия, **България**, Хърватия, Кипър, Чехия, Дания, Естония, Финландия, Франция, Германия, Гърция, Унгария, Италия, Латвия, Литва, Люксембург, Нидерландия, Норвегия, Полша, Португалия, Румъния, Словакия, Словения, Испания и Швеция. Наблюдаващи срещата бяха от държавите Албания, Австралия, Канада, Косово, Черна гора, Нова Зеландия, Северна Македония, Сърбия, Швейцария и Турция. Имаше представители от ФАО², Европейската комисия и други представители на агенции на ЕС.

По време на сесията бяха представени осем казуса от различни държави на проучвания като потенциални нововъзникващи рискове:

1. Идентифициране от заразяване с Нодавирус (CMNV) като зоонозен патоген, причиняващ при хора персистираща очен хипертензивен вирусен преден увеит

Бяха представени нови доказателства за нодавируса, първоначално идентифициран като патоген в аквакултурите, засягащ водните видове, а сега свързан с очни заболявания при хора след докладвани случаи в Китай. Дискусията се съсредоточи върху зоонозния потенциал, с несигурност по отношение на пътищата на предаване, включително боравенето с, или консумацията на водни продукти, професионалната експозиция и ролята на търговията с морски храни за потенциалното въвеждане в европейските продоволствени системи. Участниците отбелязаха, че новостта на опасността, възможното значение за общественото здраве и оставащите пропуски в знанията изискват внимание, и мрежата се съгласи да **класифицира CMNV „като нововъзникващ риск“**. Като последващи приоритети се препоръчват по-нататъшен мониторинг, комуникация със съответните органи в областта на здравето на работното място и общественото здраве, както и проучване на пътищата на предаване.

¹ Европейски орган за безопасност на храните

² Организация на ООН за прехрана и земеделие

2. Циановодородна киселина в черупкови плодове, маслодайни семена и производни продукти

Обсъди се експозицията на циановодородна киселина от ядки, маслодайни семена и производни продукти като потенциален проблем, установен чрез национални дейности за класифициране на риска, вземайки предвид данните за наличието и експозицията чрез храната. Дискусията отбеляза, че увеличаването на консумацията на ядки и семена, особено на сурови или минимално преработени продукти, може да допринесе за експозицията. Настоящите данни остават ограничени, особено за оценката на хроничната експозиция, и неустановено увеличение на сигналите за остри случаи, докладвани от центровете за контрол или мониторинг на отровите. Експертите от Мрежата **заключиха, че „е необходима допълнителна информация“**. Бъдещата работа следва да се съсредоточи върху надзора на тенденциите в консумацията, усъвършенстването на оценките на експозицията с актуализирани данни и подобряването на събирането на данни.

3. Нововъзникващи методи за отстраняване на микотоксини

Нови технологии за отстраняване на микотоксини, включително плазма, наночастици и биологични подходи, бяха представени като потенциалните инструменти за намаляване на микотоксините в храните и фуражите. Въпреки това тези методи остават до голяма степен експериментални или на ранен етап на развитие, с несигурност относно нежеланите ефекти. Експертите класифицираха казуса, че към момента **„не представлява нововъзникващ риск“**.

4. Про-пре-постбиотици в храната

Нарастващата употреба на про-, пре-, пара- и постбиотици в храните и добавките беше обсъдена като нововъзникващ проблем, задвижван от иновациите и разширяването на рекламираната „функционална храна“ на пазара. По време на обсъждането бяха изтъкнати няколко опасения, включително несъответствията между информацията върху етикета и действителното съдържание на продукта; потенциалното наличие на микробни видове, носещи преносими гени за антимикробна резистентност; използването на неразрешени микробни видове; и възможното излагане на уязвими групи (напр. рискове от лекарствени взаимодействия), предвид факта, че тези продукти могат да бъдат закупени без рецепта или медицинска консултация.

Предвид нарастващата експозиция на потребителите, сложността на продуктите на пазара и необходимостта от по-изчерпателна информация за продуктите, налични в ЕС, мрежата препоръча темата да бъде класифицирана като **„необходимост от допълнителна информация“**.

5. Хепатит А потенциална експозиция чрез вносни плодове

Хепатит А (HAV) се предава чрез фекално-орален път и може да се запази в замразени продукти, което прави плодовете хранително средство, пораждащо безпокойство. По време на обсъждането бяха изтъкнати фактори като високорисковия внос, увеличаващото се потребление и регулаторните пропуски, включително липсата на специфични за HAV критерии и ограниченият капацитет за откриване. Въпреки това, HAV в горските плодове е добре известна опасност, като някои държави съобщават за относително стабилно ниво на риск, свързан с внос на горски плодове, и за липса на увеличение на уведомленията за хепатит А, когато докладването е задължително. Съществуващите добри хигиенни и селскостопански практики, заедно с основаните на риска проверки, продължават да бъдат подходящи мерки за смекчаване на последиците. Поради това, въпреки че HAV в плодовете продължава да бъде важен въпрос, свързан с безопасността на храните, казусът е класифициран като

„невъзникващ риск“. Бъдещите усилия трябва да се съсредоточат върху засилването на основания на риска контрол на вноса, надзора и превантивните мерки по цялата верига на доставки.

6. Облаците като потенциален пренебрегнат резервоар и транспортен път за пестициди

Темата подчертава пренебрегваната роля на облаците при съхранението и транспортирането на пестициди, като настоящите системи за мониторинг не успяват да улавят ефективно атмосферните пътища. От научна гледна точка облаците могат да натрупват и преразпределят остатъци от пестициди от множество източници чрез процеси на пренос и трансформация на далечни разстояния, което увеличава несигурността при определянето на източника и оценката на експозицията. По време на дискусиата бяха отбелязани ключови фактори като изменението на климата, развиващите се селскостопански практики (напр. използването на валежи за напояване, използване на дронове за разпръскване на пестициди) и ограничения в съществуващите рамки за мониторинг, които потенциално водят до подценяване на рисковете от замърсяване на околната среда и храните. В заключение, това представлява сложен нововъзникващ сигнал, изискващ допълнителни доказателства, така че мрежата заключи, че темата се **„нуждае от допълнителна информация“**. Бъдещата работа следва да се съсредоточи върху подобряването на мониторинга на атмосферата, интегрирането на тези процеси в бъдещата оценка на риска и свързването на данните за околната среда с действителната експозиция на тези пестициди чрез храни и фуражи. Въпросът ще бъде разгледан и от Европейската агенция за околна среда (ЕАОС).

7. Насекомите като биологичен вектор за доставяне на ваксини

Използването на насекоми, напр. комари, като биологични вектори за доставяне на ваксини на диви животни (напр. прилепи) беше представено като нов подход в подкрепа на контрола на зооозни болести, включително бяс. При обсъждането беше призната потенциалната му стойност в рамките на подхода „Едно здраве“, но бяха изтъкнати основните неясноти, свързани с екологичните последици, рисковете за биологичната сигурност, евентуалната злоупотреба, осъществимостта и ограничената наличност на данни относно употребата в реални условия. Мрежата счете темата за нов сигнал и беше класифицирана като **„необходима е допълнителна информация“**, имайки предвид голямата несигурност и потенциалните последици за биологичната безопасност. Като бъдещи перспективи се препоръчват непрекъснат мониторинг, взаимодействие с Европейската агенция по лекарствата (ЕМА), органите в областта на околната среда и биологичната безопасност, както и допълнителни изследвания относно осъществимостта и намаляването на риска.

8. Преглед на литературата относно огнищата на хранителна криптоспоридиоза по отношение на предполагаеми хранителни носители и влияещи фактори

Обсъдени бяха ограничения рутинен надзор, липсата на валидирани методи за откриване на хранителни инфекции, недостатъчното докладване в различните държави и устойчивостта на патогена по множество пътища на предаване, включително екологични пътища. Мрежата стигна до заключението, че **„е необходима допълнителна информация“**, тъй като настоящите доказателства остават недостатъчни, за да се характеризира напълно рискът, и че е необходимо подобрение в надзора. Препоръчителни бъдещите действия са насочени към подобряване на системите за надзор, повишаване на диагностичния капацитет и интегриране на данните от надзор в подкрепа на по-ефективна оценка и реакция.

9. Дейности на ЕОБХ и EREN

Бърза оценка на риска за замърсяване с цереулид в храни за кърмачета

В точката отнасяща се до извършените дейности на ЕОБХ и Мрежата за обмен на нововъзникващи рискове се открие изготвената от ЕОБХ бърза оценка на риска за замърсяване с цереулид в храни за кърмачета, като подчерта необходимостта от справяне с опасностите, свързани с токсини в чувствителните хранителни продукти. Оценката е завършена при спешни срокове, с ограничени токсикологични данни, методологична несигурност и предизвикателства, свързани с методите за екстракция и факторите за безопасност за кърмачетата. Това събитие подчертава един по-широк възникващ риск: пренос на токсини и обогатяване по време на преработката надолу по веригата на съставки, получени от ферментация, които не могат да бъдат уловени чрез традиционен микробиологичен контрол.

Рискове от *Campylobacter*

Бяха представени нови данни за рисковете от *Campylobacter*, свързани с неотдавнашните огнища при домашни птици в Дания и други държави членки. Дискусията отбелязва повишената тежест на случаите, трудностите при проследяването на огнищата, регулаторните предизвикателства, свързани с критериите за хигиена на процесите и променящите се модели на експозиция, предизвикани от по-високата консумация на домашни птици, новите кулинарни практики и възможните резервоари на околната среда. Мрежата посочи, че *Campylobacter* продължава да бъде значителен и развиващ се проблем, свързан с безопасността на храните, който изисква постоянно внимание. Бъдещите перспективи включват засилване на използването на данни от мониторинг и надзор, координация между компетентните органи, производството и общественото здравеопазване.

Проекти, финансирани от ЕС

По време на срещата бяха предоставени актуализации на финансирани от ЕС проекти, насочени към нововъзникващите рискове, включително HOLiFOOD, който е съсредоточен върху идентифицирането на риска въз основа на изкуствен интелект, и CONTEM, който разглежда химичните замърсители в алтернативни протеини. В контекста на констатациите от проекта CONTEM и свързаната с тях употреба като храна и фураж беше представен обзорен преглед на химичните замърсители при ядливи насекоми. Поради пропуски в доказателствата относно експозицията, токсичността и граничните стойности за конкретни насекоми, въпросът остава в процес на оценка, като бъдещите перспективи са съсредоточени върху хармонизирания мониторинг и подобреното събиране на данни, които могат да послужат като основа за определянето на специфични за насекомите гранични стойности.

Актуализации на ФАО: последици за безопасността на храните от рециклирани пластмаси и алтернативни материали за контакт с храни

Експерт от ФАО представи разработка отнасяща се до рециклираните пластмаси и алтернативните материали, предназначени за контакт с храни, като подчерта възникващите опасения във връзка с устойчивостта и безопасността на храните. Дискусията обхваща потенциалната миграция на химични вещества, ограничените данни за нововъзникващи материали като наноматериалите и липсата на хармонизирани регулаторни рамки в юрисдикциите на ФАО. Мрежата отбелязва, че тези пропуски могат да усложнят оценката на риска и надзора при навлизането на нови материали на пазара.

Преглед на новините и новостите

В точката за обзор на новостите се посочиха няколко случая. Обръща се внимание на проучване относно следи от тежки метали в добавките на **протеин на прах**, особено кадмий и олово. Въпреки че типичната експозиция остава в рамките на праговете за безопасност, увеличаването на употребата на добавки и потенциалната кумулативна експозиция, особено сред честите потребители и ползватели на прах на растителна основа, предлагат бъдещ преглед на актуализираните данни за потреблението и експозицията.

Като потенциален проблем поради бързия растеж на пазара и консумацията на цяло чаено листо в прахообразна форма на **матча**, е възможно да се увеличи експозицията на тежки метали, остатъци от пестициди и микробиологично замърсяване. Въпреки че не е установен непосредствен висок риск, увеличаването на потреблението, променливото качество и произход на продуктите и ограничените хармонизирани данни от мониторинга подкрепят засиления мониторинг, проследимостта и проверката на доставчиците, както и бъдещия преглед на актуализираните данни за потреблението и експозицията.

Агенцията за контрол на храните и лекарствата на САЩ (FDA) предупреди, за няколко добавки, предлагани на пазара като корен от **теджокот (мексикански глог – *Crataegus mexicana*)** или подобни ботанически съставки, в които е намерено съдържание на жълт олеандър, който е силно токсично растение и може да причини сериозни сърдечно-съдови, неврологични и стомашно-чревни проблеми.

Съобщава се за случаи на **наркотични вещества (субстанции, обект на злоупотреба), включително кокаин, трамадол и кодеин, които са открити в Европейски повърхностни води**, което отразява моделите на потребление и непълното отстраняване от отпадъчните води. Възможното им поглъщане от водните организми и пренасяне чрез рибите и морската храна поражда несигурност по отношение на хроничната ниска експозиция, биоаккумуляцията и липсата на специфични за храните прагове. Този сигнал подкрепя по-тясното интегриране на надзора на околната среда и безопасността на храните в рамките на подхода „Едно здраве“.

Развитие в сканиране на хоризонта (Horizon Scanning – HS) и внедряването на системи за ранно предупреждение за нововъзникващи химически рискове

По методът за **стратегическо прогнозиране Horizon Scanning** бяха представени два национални подхода от Нидерландия и Швеция. Нидерландия описа структуриран подход, основан на три допълващи се стълба: сканиране на хоризонта (откриване на сигнали), прогнозиране (анализ, основан на сценарий) и грамотност по отношение на бъдещето (осъзнаване за предположения и предубеждения). Дейностите се подпомагат от вътрешни мрежи, семинари и нововъзникващи инструменти с изкуствен интелект. Швеция представи мрежов модел, включващ тематични „възли“ и централен координационен център. Сигналите се анализират в рамките на възлите и се консолидират в годишни доклади, които подпомагат оперативното планиране и готовност, включително геополитическите аспекти. Системата се допълва от национален координационен механизъм за нововъзникващи химически рискове.

Повече подробности относно проведената среща може да откриете в протокола, поместен на интернет страницата на ЕОБХ:

<https://www.efsa.europa.eu/en/events/35th-emerging-risks-exchange-network-meeting-eren>

Други научни становища и актуална информация от областта на здравето, хуманното отношение и благосъстоянието на животните, антимикробната резистентност, както и оценка на риска по цялата хранителна верига може да намерите на сайта на Центъра за оценка на риска по хранителната верига:

<http://corhv.government.bg/>

<http://corhv.government.bg/?cat=27>

<http://corhv.government.bg/?cat=71>

ИЗГОТВИЛ:

зооинж. д-р Надежда Луканова, онс

Дирекция „Оценка на риска по хранителната верига“, ЦОРХВ

07.07.2026 г.